

EDICIJA KLASICI SVETSKE KNJIŽEVNOSTI

- VODENICA NA FLOSI, Džordž Eliot
VELIKI GETSBI, Skot Ficdžerald
PRESUDA – SABRANE PRIPOVETKE, Franc Kafka
NA PUTU, Džek Keruak
OŠTRICA BRIJAČA, Somerset Mom
DAMA S KAMELIJAMA, Aleksandar Dima Sin
ČOVEK BEZ OSOBINA, Robert Muzil
JADI MLADOGA VETERA, Johan Volfgang Gete
STAKLENO ZVONO, Silvija Plat
JEDNA SVANOVA LJUBAV, Marsel Prust
MRTVE DUŠE, Nikolaj Gogolj
TES OD RODA D'ERBERVILA, Tomas Hardi
PROCES, Franc Kafka
ZLOČIN I KAZNA, Fjodor Dostojevski
SLIKA DORIJANA GREJA, Oskar Vajld
IDIOT, Fjodor Dostojevski
MALE ŽENE / DOBRE SUPRUGE, Luiza Mej Olkot
ODABRANE DRAME: ČOVEK JE ČOVEK, OPERA ZA TRI GROŠA; MAJKA
HRABROST I NJENA DECA, Bertolt Breht
BOGORODIČINA CRKVA U PARIZU, Viktor Igo
ZAPISI IZ PODZEMLJA, Fjodor Dostojevski
FRANKENŠTAJN ILI MODERNI PROMETEJ, Meri Šeli
MAJSTOR I MARGARITA, Mihail Bulgakov
ANA KARENJINA, Lav Tolstoj
MOBI DIK, Herman Melvil
BRAĆA KARAMAZOVI, Fjodor Dostojevski
RUĐIN / OČEVI I DECA, Ivan Turgenjev
EVGENIJE ONJEGIN, Aleksandar Puškin
GOSPOĐA BOVARI, Gistav Flober
MALI LJUDI / DŽOINI DEČACI, Luiza Mej Olkot
SRCE TAME, Džozef Konrad
RAT SVETOVA, Herbert Džordž Vels
DŽEJN EJR, Šarlota Bronte
KNJIGA O SNOBOVIMA, Vilijam Mejkpis Tekeri
NANA, Emil Zola
ZLI DUSI I–II, Fjodor Dostojevski
RAT I MIR I–II, Lav Tolstoj
LJUBAVNIK LEDI ČETERLI, Dejvid Herbert Lorens
ZAMAK, Franc Kafka
PORTRET JEDNE DAME, Henri Džejms
ČIČA GORIO, Onore de Balzak
OPASNE VEZE, Šoderlo de Laklo
PONIŽENI I UVREĐENI, Fjodor Dostojevski

Džordž Eliot

VODENICA

na

Flosi

Preveo
Andra Nikolić

■ Laguna ■

Naslov originala

George Eliot

THE MILL ON THE FLOSS

Translation copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

KLASICI
SVETSKE
KNJIŽEVNOSTI

EDICIJA SVETSKI KLASICI

Knjiga br. 1

SADRŽAJ

*Madona s Meduzinom glavom:
sudar deteta prirode s naplavinama civilizacije . . . 9*
(Braná Miladinov)

VODENICA NA FLOSI 27

O autorki 633

VODENICA
na
Flosi

PRVO POGLAVLJE

DORLKOTSKA VODENICA SPOLJA

U prostranoj dolini, šireći se između svojih zelenih obala, teče Flosa i hita moru čija joj draga plima juri u susret da je zaustavi strasnim zagrljajem. Silna morska plima nosi do varoši Sveti Og crne lađe natovarene jelovim daskama svežeg mirisa, vrećama punim uljanog semena ili mrkim svetlucavim ugljenom. Ova varošica pruža oku svoje stare, nabrane crvene krovove i velike zabate svojih brodarnica između jednog šumovitog brežuljka i rečne obale, bojeći vodu nežnim purpurom pod prolaznim bljeskom februarskog sunca. Daleko unaokolo prostiru se bogate livade i njive čije crne brazde skoro otvorene čekaju setvu ili su već pustile nežne vlati žita posejanog u jesen. Preko živih ograda još se vidi nekoliko prošlogodišnjih plastića što podsećaju na košnice. Pored ograde diže se svuda drveće; brodske katarke i razvijena jedrila u daljini kao da dodiruju široke krošnje jasena. Baš kod varošice sa crvenim krovovima, rečica Ripl živahno donosi svoj danak Flosi. Divna je rečica sa svojim tamnim talasićima što se prelivaju! Ona mi je kao živa drugarica, kad šetam po njenim obalama i slušam njen umiljati žubor, tih i blag kao prijateljske reči. Sećam se i kamenog mosta i velikih vrba koje u vodi kupaju svoje grane...

Ali evo i dorlkotske vodenice.

Moram zastati malo na mostu da je razgledam, iako se nebo oblači a veče bliži. I u ovo mrtvo i golo februarsko doba nju je prijatno gledati; možda i ovo hladno i vlažno vreme dodaje neke čari izgledu ove uredno održavane i udobne zgrade, stare kao i brestovi i kestenovi koji je štite od severnog vetra. Reka je sad u punom toku, pritiska je vrbak i upola potopila visoke trave njegovih obala. Gledajući nabujali potok, gustu rudinu i nežno zelenilo sitne mahovine, koje ublažava obrise velikih stabala, sve više mi se dopada ova vlažna svežina. Zavidim belim plovkama koje gnjuraju glavom duboko međ vrbovim šibljem, ne vodeći računa o svom čudnovatom izgledu.

Žubor vode i vodenična huka zaglušuju me i uspavljuju, i tako još više uvećavaju ovu tišinu. To je kao neki veliki zastor od huke koja me odvaja od drugog sveta. A evo sad i grmljave velikih kola pokrivenih arnjevima koja se vraćaju kući s vrećama žita. Ovaj čestiti vozar misli na svoju večeru koja se žalosno suši na ognjištu; ali on neće ništa okusiti dok ne namiri svoje konje. Ove jake i poslušne životinje čisto mu krotkim pogledima blago prebacuju što onako grozovito puca bičem, kao da im je potrebna ta opomena! Gledajte kako zapinju plećima penjući se na most, i utoliko jače što osećaju da je kuća blizu. Gledajte te velike rutave noge koje se, kako se čini, čvrsto hvataju za zemlju, tu strpljivu snagu vrata koji se povija pod teškim kaputom, te snažne mišice na butinama! Radije bih slušao njihovo rzanje pored zobi koju su čestito zaradili, voleo bih gledati kad znojavih vratova s kojih su skinuti amovi zamoče svoje vrele nozdrve u mutnu vodu. Evo ih sada na mostu, eno kako se s trkom spuštaju i kola s arnjevima zalaze za zavijutak iza drveća.

Sad opet gledam vodenicu, zanima me točak koji neumorno baca mlazeve tečnog dijamanta. I ona devoјčica stalno gleda u točak; nije se pomerila s mesta otkad sam na mostu. A njeno

čudno, belo psetance s mrkim ušima ljubomorno laje u nekoj sasvim nekorisnoj srdnji na točak i kao da naleće na nj, jer njegova mala gospodarica, sa šeširovom od dabrovine, očiju baš ne skida s točka. Pomišljam da bi već bilo vreme da ova devojčica uđe u kuću, gde je čeka vrlo lepa vatra; odavde vidim, jer mrak sve više pada, kako se crveni topla svetlost. A i meni je već vreme da se odvojim od ovog hladnog kamena na koji sam se naslonio...

Ruke su mi doista utrnule. Pritiskao sam laktovima naslone stolice i sanjao da stojim na mostu pred dorlkotskom vodenicom, onakvom kakva je izgledala nekada davno, jednog februarskog popodneva. Pre no što zadremam, imao sam nameru da vam ispričam o čemu su gospodin i gospođa Taliver razgovarali dok su sedeli kraj vesele vatre u gostinskoj sobi sleva, baš onog istog popodneva o kome sam sanjao.

DRUGO POGLAVLJE

GOSPODIN TALIVER, DORLKOTSKI VODENIČAR, OBJAVLJUJE ŠTA JE ODLUČIO ZA TOMA

„Ti znaš šta ja želim“, reče gospodin Taliver, „ono što želim je da Tomu dam dobro obrazovanje – takvo obrazovanje da uvek ima 'leba. Eto, na to sam mislio kad sam naredio da od Blagovesti više ne ide u onu srednju školu. Imam nameru da ga sredinom leta dam u neku dobru, pravu školu. Ove dve godine srednje škole bile bi mu sasvim dovoljne kad bi' ga ostavio da bude vodeničar ili farmer, jer on je već i ovako školovaniji od mene. Moj otac je na moje učenje potrošio para samo za jedan bukvar i jedan brezov prut. Ali ja bi' želeo da Tom više nauči, da bi mogao izaći na kraj s ljudima koji se lepo izražavaju kad govore i izvijaju šare kad pišu. Onda bi mi bio od velike pomoći kad imam parnicu, ili izborni sud, ili drugo što. Ali nikako ne bi' želeo da dečko bude baš pravi advokat – žalosno bi bilo da bude šeret – nego mislim tako nešto kao inženjer, zemljomer, ili posrednik i procenjivač, kao što je Rajli, ili tako neko otmeno zanimanje od koga se lepo zarađuje, a ne moraš mnogo da potrošiš – sem što kupiš debeo lanac za sat i pisači sto. Sva su ti ta zanimanja skoro ista, i nisu daleko od advokatskog, jer onaj ti Rajli gleda advokata Vejkema pravo u oči, baš kao što jedna mačka pilji u drugu. Nimalo ga se ne boji.“

Taliver se obraćao svojoj ženi, jednoj plavuši dobrog izgleda, s kapom u obliku lepeze. (Čisto me je strah kad pomislim koliko je godina prošlo od vremena kad su se takve kape nosile, već im je vreme da opet uđu u modu, ali tada kad je gospođa Taliver imala oko četrdeset godina, one su predstavljale novinu u Svetom Ogu i smatrali su ih osobito lepim.)

„Pa, gos'n Talivere, ti najbolje znaš šta ti valja činiti, ja se ne protivim. Ali, šta misliš, da ja zakoljem dva-tri pileta i da pozovem sad u nedelju tetke i teče na ručak, pa da čuješ i šta o tom misle sestra Gleg i sestra Pulit? Baš su neki pilići sazreli za klanje.“

„Ti, Besi, ako 'oćeš, možeš poklati sve piliće, ali ja neću da pitam nijednu tetku i nijednoga teču šta treba da radim sa svojim detetom“, odgovori Taliver vrlo prkosno.

„Gospode slatki!“, reče gospođa Taliver, uvređena ovako plahom besedom. „Kako možeš tako da govoriš, gos'n Talivere? Malo-malo pa ti moj rad ne valja, i sve nešto na njega sikćeš, a sestra Gleg uvek mene krivi za to, iako sam ja u tome kriva koliko i dete koje će se tek roditi. Jer ja doista nikad nisam govorila da je baš svejedno za moju decu imaju li ili nemaju bogate tetke i teče. Ali ako Tom baš mora u neku novu školu, onda bih želela da to bude u nekom mestu gde bih mogla da se staram o njegovom rublju. Inače je svejedno da li će imati košulje od pamučnog ili finog lanenog platna, pošto će mu posle šestog pranja sve požuteti. A onda, mogla bih mu slati i kolača, svinjske paštete, jabuka; koji zalogaj više neće mu biti naodmet, nek je živ i zdrav, bilo da mu tamo zakidaju na obrocima ili ne. Hvala bogu, moja deca mogu jesti kao i druga!“

„Dobro, dobro, nećemo ga poslati daleko“, reče Taliver, „ali ne treba da mi zbog rublja praviš smetnje, ako ne nađemo neku školu u blizini. Vidiš, Besi, to ne valja kod tebe, čim vidiš i najmanju prepreku na putu, misliš da je ne možeš preskočiti.“

Ti bi me sprečila da i najboljeg vozara uzmem u službu samo zato što ima mladež na obrazu.“

„Bože moj!“, reče gospođa Taliver, lako začuđena, „kad sam ja to prigovorila nekom čoveku što ima mladež na obrazu? Pre bi se moglo reći da ja baš to volim, jer je moj pokojni brat imao mladež na obrvi. Ali ne sećam se da si nekad hteo da uzmeš u službu nekog vozara s mladežom. Kod nas je radio Džon Gibs; ako je on imao mladež, imaš ga i ti. Ja sam te savetovala da ga primiš, i ti si ga primio, a da čovek nije umro od zapaljenja pluća – pošteno smo platili doktoru Ternbulu za njegovo lečenje – on bi valjda i danas vozio. Možda je imao neki skriven mladež, ali otkud ja to da znam, gos'n Talivere?“

„Ma, ne, Besi, nisam mislio baš na mladež. Hteo sam time da kažem nešto drugo, ali manimo sad to, teško je iskazati svoje misli, vrlo teško. Stalno mozgam kako da nađem baš onu školu koja treba Tomu, jer tu bi' se opet mogao prevariti, kao što sam se prevario i s ovom prvom. Neću više da čujem za srednje škole, može da ide u svaku drugu, samo ne u srednju. Smestiću ga u takvu školu u kojoj deca provode vreme radeći i nešto drugo a ne samo čisteći cipele celoj kući i kopajući krompire. Ali, neobično je težak pos'o naći dobru školu.“

Taliver malo učuta i zavuče obe ruke u džepove kao da se nadao da će u njima naći rešenje. Očevidno se nije prevario, jer ubrzo reče: „Znam šta ću. Razgovaraću o toj stvari s Rajlijem, on će sutra doći radi veštačenja o brani.“

„Dobro, gos'n Talivere, ja sam iznela čaršave za najbolju postelju, i Kezja ih suši iznad vatre. Istina, nisu najlepši, ali su takvi da će u njima svako lepo spavati. A što se tiče mojih čaršava od najboljeg platna, pokajala bih se što sam ih kupila da ih ne čuvam za našu sahranu. Divno su uglačani, stoje spremni i mirišu na lavandu, biće pravo zadovoljstvo izneti ih, baš kad bi i sutra umro, gos'n Talivere. Leže tamo u uglu s leve strane

u velikom ormanu od hrastovine, i odande će ih samo moja ruka izvaditi.“

Pri ovim poslednjim rečima gospođa Taliver izvadi iz džepa svežanj sjajnih ključeva i odabra jedan koji protrlja prstima uz blagi osmeh, dok je zamišljeno gledala u razgorelu vatru. Da je Taliver bio osetljiv suprug, shvatio bi da mu žena, dok iznosi taj ključ, već zamišlja trenutak kad će on s razlogom dopustiti da se iznesu spremljeni čaršavi od najboljeg platna. Srećom, Taliver je bio osetljiv samo za pitanja o svojim pravima na pokretačku snagu vode. Osim toga, imao je običaj da ne sluša svoju ženu s velikom pažnjom, i otkako je pomenuo Rajlija, bio je očigledno zauzet poslom oko doterivanja svojih zarozanih vunениh čarapa.

„Besi, mislim da mi je to dobar pogodak“, primeti on posle kratkog ćutanja. „Rajli je zaceo čovek koji zna o školama bolje nego iko; i sam je izučio škole, a i zovu ga na sve strane da sudi kao izborni sudija, da veštači i šta ti ja znam. Imaćemo vremena da o tome porazgovaramo sutra pošto svršimo posao. Želeo bih da i Tom bude nešto tako kao Rajli, da bude čovek koji može da govori kao da čita, i da zna dosta oni' reči koje istina ne znače mnogo, tako da ne možeš da im u'vatiš smisao u sudskim postupcima, a isto tako i da bude dobro upućen u poslove.“

„Sve je to lepo“, reče gospođa Taliver, „ja nemam ništa protiv da se dečko školuje i nauči da lepo govori, da svašta zna, da se klanja i da kosu češlja naviše. Ali ti slatkoreci iz velikih varoši često nose lažne grudi na košulji, a kragne sve dok im se sasvim ne isprljaju, pa ih onda skrivaju maramom. Znam ja da tako čini i Rajli. A posle, ako Tom bude živeo u Medportu kao i Rajli, stanovaće u kući s tako malom kujnom da se jedva u njoj možeš okrenuti, nikad neće imati svežeg jajeta za doručak, a spavaće na trećem ili četvrtom spratu, gde čovek može pre izgoreti živ nego sići.“

„Ne, ne, nikako ne mislim da ga šaljem u Medport, mislim da on svoju kancelariju otvori u Svetom Ogu, blizu nas, i da sedi ovde. Ali...“, Taliver malo zastade, „bojim se da Tom neće biti za taj posao, nije njegova pamet za to. Čini mi se da je prilično trom. On je na tvoju familiju, Besi.“

„Jeste, zaista je na moju familiju“, odgovori gospođa Taliver shvatajući ove reči samo u pravom smislu, „čudno je koliko soli čorbu. Tako je i moj brat radio, a i moj otac.“

„Prava šteta“, nastavi Taliver, „što se taj dečak toliko umetnuo na majku, umesto da to pusti devojčici. To ti je kod ukrštanja rasa najgore, nikad nisi načisto šta će da ispadne. Eto, mala je sve više na mene, dvaput je pametnija od Toma. Isuviše je bistra za žensko čeljade, bojim se za nju“, reče Taliver klimajući sumnjičavo glavom. „Dok je dete, to još i nije zlo, ali kad je žena mnogo pametna, to ti je kao ovca s dugačkim repom, za to se ništa više ne plaća.“

„Da, to jeste zlo dok je mala, jer je neposlušna. Nikako ne mogu da dođem do toga da joj kecelja ostane čista bar dva časa. A kad si je već spomenuo“, reče gospođa Taliver ustavši i prilazeći prozoru, „ja i ne znam gde je ona, a skoro je vreme za čaj. Dabome, kao što sam i mislila, eno je gde tumara pored vode kao neka luda, jedanput će pasti u vodu.“

Gospođa Taliver lupi jako u prozor, dade znak i zavrte glavom. To je morala da učini još nekoliko puta dok se opet ne vrati svojoj stolici.

„Ti reče da je ona pametna, gos'n Talivere“, primeti ona i sede, „a ja sam sigurna da je to dete poluidiot u izvesnim stvarima. Ako je pošaljem gore po nešto, često će zaboraviti zašto je otišla, možda će sesti na pod, na sunce, i plesti vitice pevušeći kao neka šašavica, dok ja ovamo čekam na nju. Tako štogod u mojoj porodici, hvala bogu, nikad nije bilo, a niko nije imao ni tako mrku put kao ona, zbog koje izgleda kao kakva mulatkinja.“

Neću da krivim providenje, ali teško je to kad se ima samo jedna kći, pa i ona ovako na svoju ruku.“

„Pih, gluposti! Ona je zdrava crnooka devojčica koju je milina pogledati. Ne znam u čemu bi bila nazadnija od druge dece, ta ona čita skoro kao pop.“

„Ali ma šta ja radila, kosa joj se ne kovrdža baš nikako, a pošto se protivi da je uvijam hartijicama, grdno se mučim da joj gvožđem napravim uvojke.“

„Pa onda je o'seci, o'seci“, reče otac osorno.

„Kako možeš tako da govoriš, gos'n Talivere? Ona je već velika, navršila je devet, pa kako onda u tim godinama da ide s kratkom kosom? Pogledaj njenu rođaku Lusi, ona ima tako lepe kovrdžice, i kosa joj uvek stoji kako treba. Čisto me boli što sestra Din ima tako lepo dete; uverena sam da Lusi više liči na mene nego moje rođeno dete. Megi, Megi“, nastavi ona glasom koji je izražavao i jarost i miloštu, kad ta mala greška prirode uđe u sobu, „a šta mi вреди što ti uvek govorim da se držiš dalje od vode. Pašćeš u vodu, ti ćeš zacelo jednog dana pasti u vodu, i onda ćeš se ljuto kajati što nisi slušala majku.“

Kad Megi skide šešir, njena kosa doista potvrdi sve optužbe materine. Želeći da joj kći bude kao druga deca, gospođa Taliver beše joj na čelu potkratila kosu tako da bi joj mogla zaći za uši, a kako joj se kosa posle kovrdžanja ubrzo ispravljala, Megi je svaki čas tresla glavom da bi uklonila teške smeđe kovrdžice sa sjajnih crnih očiju, zbog čega je dosta ličila na malog šetlandskog ponija.

„Ali, zaboga, draga Megi, kako možeš da bacaš šešir na pod? Oduzi ga gore, budi dobra devojka i očešljaj se lepo, stavi drugu keceljicu i obuj druge cipele, sramota, kakva si... Posle dođi da sastavljaš krpčice.“

„Ali, mama“, reče Megi zlovoljno, „ja ne volim taj rad s krpčićima.“

„Kako! Zar ne voliš svoj lepi pokrivač koji praviš za tetku Gleg?“

„To je glup posao“, reče Megi, zabacivši kosu, „kad prvo moraš seckati komadiće, pa ih posle opet ušivati. A osim toga, ništa ne volim da radim za tetku Gleg. Ne volim je.“

Megi izađe vukući šešir za traku, dok se Taliver glasno smejaše.

„Ja ti se čudim, gos'n Talivere, kako možeš da se tome smeješ“, reče mati malo ozlojeđena. „Tako je samo hrabriš u njejoj neposlušnosti, a posle će njena tetka opet govoriti da je ja kvarim.“

Gospođa Taliver je, štono kažu, dobroćudna žena – i dok je bila dete nije plakala kad za to nije imala dovoljno razloga, kao na primer glad ili ujed mrava, i uvek je bila zdrava, sveža, puna i smirena; ukratko, u svojoj porodici bila je ugled lepote i ljubavnosti. Ali mleko i blagost prilično je teško sačuvati, a kad se, ma i najmanje, ukisele, mogu znatno pokvariti mlad želudac. Ko zna da li su i one Rafaelove bogorodice, one plavuše s likom malo glupavim, bile u stanju da održe svoju blagost, kad su im deca, dobro razvijena i prilično samovoljna, toliko porasla da nisu mogla biti bez haljina? Rekao bih da su i one pribegavale grdnji koja se utoliko više pooštravala ukoliko je manje uticala.

TREĆE POGLAVLJE

GOSPODIN RAJLI IZNOSI SVOJE MIŠLJENJE O ŠKOLI ZA TOMA

Čovek s velikom belom mašnom i visokom kragnom, koji tako zadovoljno pije grog sa svojim dobrim prijateljem Taliverom, je gospodin Rajli. To je bledunjav čovek, s punačkim rukama, obrazovan skoro više nego što je potrebno za jednog posrednika i procenitelja, ali sa srcem dovoljno širokim da se vrlo prostosrdačno ophodi prema svojim prostim i gostoljubivim poznanicima sa sela. Rajli govori o njima uvek prijateljski, kao o „ljudima starog kova“.

Razgovor beše zastao. Taliver je, ne bez razloga, bio uzdržljiv u govoru, inače bi on, već ne znam po koji put, pomenuo kako je jedan Rajlijev kratak odgovor zbunio Diksa, kako je i Vejkem jedanput u svom životu spustio nos kad je pitanje o brani raspravljeno izbornim sudom, i kako nikad ne bi bilo sukoba zbog visine vode kad bi svaki čovek bio onakav kakav treba da bude, da đavo nije stvorio advokate. Taliver je, uglavnom, bio čovek zdravih, tradicionalnih nazora, ali u nekim pitanjima oslanjao se samo na svoju pamet, i tu beše došao do izvesnih prilično nepouzdanih zaključaka, na primer da je đavo stvorio pacove, žiške i advokate. Za nevolju, nije bilo nikoga da mu kaže da takvi

pogledi predstavljaju fanatično verovanje u dva večna životna načela, u dobro i zlo, inače bi uvideo svoju grešku. Ali danas, videlo se da je načelo dobra pobedilo; pitanje o snazi vode bilo je prilično zamršeno, iako je, posmatrano sa izvesnog gledišta, izgledalo jasno k'o dva i dva četiri, i mada je ova stvar bila dosta zapletena, opet nije mogla zbuniti Rajlija. Taliver uze malo jači grog no obično, i kao čovek za koga se pretpostavljalo da ima u banci više stotina funti, prilično nesmotreno je otvoreno izjavio da vrlo visoko ceni poslovne sposobnosti svoga prijatelja.

No razgovor o brani je uvek bio na dnevnom redu, uvek se može nastaviti gde se prekinuo i tačno u istim okolnostima, ali kao što znate, gospodin Taliver je žarko želeo da o jednoj drugoj stvari čuje mišljenje gospodina Rajlija. I zbog toga je Taliver svesno ćutao kad je ispio poslednji gutljaj groga i zamišljeno trljao kolena. Nije on čovek koji u razgovoru naglo prelazi na drugu stvar. „Ovaj svet je vrlo zagonetan, i ako naglo voziš, začas ćeš uleteti u opasnu krivinu“, često je govorio. Ali ni Rajli nije nestrpljiv. A zašto bi i bio? Čak bi, držim, i Hotsper* bio strpljiv kraj toplog ognjišta, šmrkćući snažno burmut i pijuckajući besplatan grog.

„Ja imam nešto drugo na umu“, progovori najzad Taliver tišim glasom i pažljivo gledajući svoga gosta.

„Ah!“, izusti Rajli s blagonaklonom pažnjom. Rajli je imao blede i teške očne kapke, obrve visoko svedene a lice uvek jednako. Ova ukočenost lica i običaj da ne odgovara odmah, nego tek pošto šmrkne burmut, čine da Taliver izgleda mnogo mudriji.

„To je jedna posebna stvar“, nastavi Taliver, „tiče se moga dečka Toma.“

Čuvši ovo ime, Megi koja je sedela na stoličici kraj vatre s velikom otvorenom knjigom na kolenima, zabaci svoju gustu

* Hotspur – Ognjanin, nadimak Henrija Persija iz Šekspirovog *Henrija IV*; ali i sinonim za usijanu glavu, tvrdoglavog i naglog čoveka. (Prim. prev.)

crnu kosu i živo podiže glavu. Retko koji glas može Megi da trgne kad ona sanjari nad knjigom; ali ime njenog brata prenu je kao najjači zvižduk; u času ona postade oprezna, očiju užarenih kao u dobrog lovačkog psa koji je nanjušio opasnost, i spremna da odmah jurne na svakoga ko bi pretio Tomu.

„Znate, želeo bih da ga na leto odvedem u novu školu“, reče Taliver, „on se uskoro vraća iz srednje škole; jedno tri meseca pustiću ga da se provede, pa posle mislim da ga pošaljem u pravu školu, gde će moći nešto da nauči.“

„To je dobro“, reče Rajli, „od nauke mu ništa bolje ne možete dati. Time ne želim da kažem“, dodade on značajno, „da čovek ne može postati vrlo dobar vodeničar i odličan farmer, a uz to baš i vrlo pametan i trezven, i bez velike pomoći učitelja.“

„Verujem vam“, reče Taliver, zadovoljno trepćući i klimajući glavom, „ali tako stoje stvari. Ne mislim da Tom bude vodeničar i farmer. To mi se baš nimalo ne dopada. Zaista, ako bi' ga ostavio da bude vodeničar i farmer, on bi onda očekiv'o da preuzme u svoje ruke vodenicu i zemlju, a meni bi dao na znanje da je vreme da se povučem i razmislim o svom kraju. Ne, ne, video sam već šta sinovi rade. Ja se ne svlačim dok nije vreme za spavanje. Hoću Toma da iškolujem i da ga uvedem u posao, tako da savije svoje gnezdo ne terajući mene iz mogega. Dosta je što će imati moje kad umrem. Neću ja na detinju 'ranu dok su mi svi zubi u glavi.“

Nema sumnje da je Taliver bio vrlo osetljiv u ovom pitanju, i neobična žestina s kojom je govorio i brzo i rečito, potraja još neko vreme i posle tih reči; to se videlo po njegovom odlučnom klimanju glave i povremenim uzvicima „ne, ne, ne!“ nalik suzdržanom mumljanju.

Megi je živo pratila ove znake srdnje, i to je silno uvredilo. Sumnjati na Toma da bi mogao isterati oca iz kuće, da bi mogao svojim nevaljalstvom zagorčati budućnost! To se ne

može otrpeti, i zaboravljajući na svoju tešku knjigu koja se s treskom stropoštala na gvožđe ispred ognjišta, Megi jurnu sa svoje stolice i pade ocu između kolena, pa reče polutužno, poluljutito:

„Oče, Tom nikad neće biti nevaljao prema vama, ja znam da neće!“

Gospođa Taliver beše izašla iz sobe da bi nadgledala gotovljenje jednog osobitog jela za večeru, a gospodin Taliver je bio tronut, tako da Megi ne dobi grdnju zbog knjige koju Rajli mirno podiže i stade razgledati, dok se razdragani otac smešio od miline koja mu se razli po ostrim crtama lica, lagano tapkajući po ramenima devojčicu, pa je zatim uze za ruku ne puštajući je da ode.

„Oh, oh! Ti braniš svoga brata, a?“ reče Taliver gledajući radosno svoju kćerčicu. Zatim se okrete Rajliju i reče mu tišim glasom, da ga Megi ne čuje: „Ona sve razume što se pred njom govori. Takvo što još čovek nije video. Samo da je čujete kad čita, to sve leti, kao da već unapred sve zna. I neprestano je nad knjigom! Ali to nije dobro“, dodade Taliver tužno, stišavajući svoje oduševljenje dostojno prekora. „Ženi nije potreban talent, jer to može, bojim se, doneti kakvu nesreću. Ali, sto mu muka“ – opet nadvlada radost – „ta vam čita knjige i razume ih bolje nego mnogi matori.“

Megi se zarumeneše obrazi od prijatnog uzbuđenja, i ona pomisli da će odsad i gospodin Rajli obraćati pažnju na nju, što dosad očevidno nije bio slučaj.

Rajli je prelistavao knjigu, Megi nije mogla ništa opaziti na njegovom licu uzdignutih obrva, ali odmah potom on je pogleda i reče:

„De, da mi nešto kažeš o ovoj knjizi, evo ovde nekih slika, kaži mi šta znače te slike?“

Zažarenih obraza, Megi odmah priđe Rajliju, pogleda knjigu, uhvativši je živo za jedan kraj, zabaci kosu i otpoče:

„Oh, objasniću vam šta to znači. To je jedna strašna slika, jelte? Uvek je gledam. Ova baba u vodi je veštica – bacili su je u vodu da vide je li veštica; ako ispliva, onda je veštica, a ako se udavi i umre, znate, onda je nevina i nije veštica, nego samo luckasta sirota starica. Ali, zar ne, šta joj to vredi kad se udavi? Samo, ja mislim da će ona otići u raj, i da će je Bog nagraditi za te muke. A ovaj grozni kovač koji se smeje i drži ruke na kukovima, oh, zar nije prava rugoba? Ja ću vam kazati ko je to. To je odistinski đavo“, izgovori Megi glasnije i naglašavajući svaku reč, „to nije pravi kovač. Đavo uzima lik rđavih ljudi, tumara svuda po svetu i podstiče ljude da čine zla dela. On češće uzima lik rđavog čoveka nego nekog drugog, jer, znate, kad bi ljudi znali da je on đavo, i kad bi on na njih rikao, onda bi ljudi pobjegli i on ih ne bi mogao naterati da rade sve što on hoće.“

Skamenjen od čuda, Taliver je slušao ovo Megino objašnjenje.

„Ama, na kakvu je to knjigu natrapala ova mala?“, uzviknu on najzad.

„*Đavolova povesnica*, napisao Danijel Defo“, reče Rajli. „To nije baš pogodna knjiga za devojčicu. Otkuda ona među vašim knjigama, Talivere?“

Megi se oseti uvređena i potištena, kad njen otac reče:

„Ta i nju sam kupio s drugima na jednoj rasprodaji. Sve su bile isto povezane – dobar povez k'o što vidite – pa mišljah da su sve dobre. Među njima je i *Sveti život i umiranje* od Džeremija Tejlora, tu knjigu često čitam nedeljom.“ Taliver se osećao nekako srodan s ovim velikim piscem, zato što se i sam zvao Džeremi. „Bila je to prilična gomila knjiga, najviše, čini mi se, propovedi; sve su imale isti povez, pa sam mislio da će sve biti na isti kalup, takoreći. Evo vidi se da ne smeš ništa ceniti po spoljašnjosti; ovaj svet je vrlo zagonetan.“

„Dete moje“, reče Rajli tonom starateljskog poučavanja i milujući Megi po glavi, „ovu *Đavolovu povesnicu* skloni na

stranu, pa potraži nešto lepše za čitanje. Ti zacelo imaš i lepih knjiga.“

„Oh, svakako“, reče Megi koju sad razgali želja da pokaže šta ona sve ima za čitanje, „ja znam da ta knjiga nije lepa, ali ja je volim zbog slika, iz kojih, znate, sastavljam priče koje sama izmišljam. Imam još Ezopove basne, jednu knjigu o kengurima i drugim stvarima i *Poklonikovo putovanje*.“

„To je izvrsna knjiga“, reče Rajli, „bolju ne možeš naći.“

„Pa i u njoj ima dosta o đavolu“, reče Megi likujući, „pokažaću vam i njegovu sliku, u odistinskom obliku, kako se bori s hrišćaninom.“

Megi odmah otrča u ugao sobe, skoči na stolicu i dohvati iz male biblioteke jedan prljav stari primerak Banijana, koji se skoro sam rasklopi upravo na strani gde se nalazila slika koju je želela da pokaže.

„Evo ga“, reče ona, dotrčavši do Rajlija, „Tom ga je o raspuštu našarao bojama, vidite kako mu je telo sve crno, a oči crvene kao oganj, jer on sav gori iznutra i ta vatra sija kroz njegove oči.“

„Ne, ne“, reče Taliver odlučno, kome skoro dođe zlo od ovih objašnjenja o ličnoj pojavi stvora kojeg je tako silno optuživao da stvara advokate, „zatvori tu knjigu, i o tim stvarima više ni reči. Zaista, kao što sam i mislio, ovo dete uči više o zlu nego o dobru. Idi, idi, vidi šta radi mati.“

Osećajući se posramljena, Megi odmah zatvori knjigu, ali kako nije bila raspoložena da ode majci, ona prihvati srednje rešenje, i ode u ugao sobe iza očeve naslonjače. Tu se počje zabavljati lutkom, koju je katkad obasipala izlivima nežnosti, kad Tom nije bio kod kuće. Ona se nije mnogo starala o lutkinim haljinama, ali ju je toliko ljubila da su joj voštani obrazi već izgledali bolešljivo bledi.

„Jeste li tako što ikad čuli?“, reče Taliver kad Megi ode. „Šteta što nije muško, bogami, mogla bi i advokatima prkositi, baš bi

mogla. Sasvim čudna stvar“, ovde on spusti glas, „kad pomislim da sam izabrao ženu baš zato što nije osobite pameti, iako je vrlo lepa i iz porodice koja retko dobro upravlja domazlukom. Više mi se sviđala ona nego njene sestre baš zato što je malo slabije pameti, jer ja u svom rođenom domu ne trpim gospodara. Ali, eto, vidite, kad je muškarac pametan, nikad se ne zna ko će tu pamet da nasledi, a prijatna blaga žena može vam rađati glupave sinove i oštroumne kćeri, kao da se svet okrenuo tumbе. Neobično čudna, zagonetna stvar.“

Ozbiljnost gospodina Rajlija popusti i on se malo strese usled dejstva burmuta koji je ušmrknuo pre no što progovori:

„Ama, vaš dečko nije glup, zaboga? Kad sam bio ovde poslednji put, gledao sam ga kako udešava pribor za pecanje i video sam da se taj momčić dobro razume u stvar.“

„Ne, Tom nije ono što se kaže baš glup, ima on smisla za radove u polju, a i zdravu pamet da u stvarima uvek vidi ono što treba. Ali, vidite, trom je na jeziku, čita tek osrednje, a ne mari za knjige i ne zna, kako mi kažu, da piše pravilno. Suvviše se snebiva od stranih ljudi i od njega nikad nećete čuti nešto osobito, kao od devoјčice. Ja bi' želeo da ga dam u školu, gde će mu se malo razvezati i jezik i pero, gde će od njega načiniti otresitog mladića. Želeo bi' da moj sin bude ravan ljudima koji su daleko odmakli od mene, zato što su školovaniji. Ono, da je svet ostao kao što ga je Bog stvorio, i ja bio prokrčio sebi put, i ja bi' se mogao meriti s najpametnijima, ali sad se svaka stvar izvrcе i uvija u neakve besmislene reči, koje ni najmanje ne liče na stvari, pa se više puta nađem u neprilici. Sve je tako zamršeno da što više pravim putem ideš, sve se više zaplićeš.“

Taliver srknu jedan gutljaj i lagano ga proguta, klimajući glavom žalostivo i osećajući da je on jedini živi primer istine da je u ovom ludom svetu teško čoveku sa zdravom pameću.

„Imate pravo, Talivere“, reče Rajli. „Bolje vam je potrošiti sto ili dvesta funti na obrazovanje vašeg sina nego da mu ih ostavite u nasleđe. Kad bih ja imao sina, znam da bih tako postupio, iako nemam toliko novaca kao vi, a povrh svega još i punu kuću kćeri.“

„Držim da ćete vi zacelo znati neku školu koja bi bila pogodna za moga Toma“, reče Taliver, koji se nikakvim saučešćem za Rajlijevu oskudicu ne dade skrenuti od svoje namere.

Rajli šmrknu burmut, ostavljajući Talivera da malo pričeka, kao da je premišljao o toj stvari, pa zatim reče:

„Znam dobru priliku za čoveka koji ima dosta novaca, a to ste vi, Talivere. Nijednom svom prijatelju ne bih savetovao da pošalje dete u neku od običnih škola kad je u stanju da ima bolju, ali ako neko želi da mu sin dobije više obrazovanje u kući u kojoj će mladić živeti kao drug sa svojim učiteljem – i to profesorom prvoga reda – onda znam priliku. Ne bih ja svakom ni govorio o toj kući, jer znam da svako i ne može biti primljen u nju, ali vama, gospodine Talivere, vama ću reći, i to samo u poverenju.“

Taliver je nepomično i radozvalo gledao u lice svoga prijatelja kao da je očekivao glas proroka, i već posta sasvim nestrpljiv.

„Dakle, molim vas, da čujem“, reče on nameštajući se u svojoj naslonjači sa zadovoljstvom čoveka koji sebe smatra dostojnim da primi neko važno saopštenje.

„On je svršio škole u Oksfordu“, reče Rajli svečano, pa onda stisnu usne i pogleda Talivera, da bi uhvatio koliko je na njega uticala ova važna okolnost.

„Šta, sveštenik?“, upita ovaj nepoverljivo.

„Da, sa svršenim fakultetom. Koliko ja znam, biskup ga mnogo uvažava, i on mu je baš pomogao da dođe u sadašnju parohiju.“

„Ah“, izusti Taliver, za koga je sve ovo bilo novo. „Ama, šta bi on radio s Tomom?“

„Šta? Izvesno je da čovek voli da predaje, jer želi da održi svoje znanje, a paroh nema dovoljno vremena za to pored ostalih dužnosti. Zato je voljan da primi samo jednog ili dvojicu mladića za učenike i da na taj način korisno upotrebi svoje vreme. Ti bi mladići živeli kao u porodici, a najveću korist bi imali od toga što bi neprestano bili pod nadzorom gospodina Stelinga.“

„Ali, mislite li vi da bi taj gospodin za ručkom ponudio jednog dečka dva puta pudingom?“ , upade u reč gospođa Taliver koja se tog trenutka vratila. „Jer on voli puding više no što se može zamisliti; bilo bi strašno kad bi mu brojali zalogaje.“

„A koliko on novaca traži?“ , zapita Taliver, kome je osećanje kazivalo da će usluge čoveka sa univerzitetskom diplomom sigurno biti veoma skupe.

„Znam jednog sveštenika koji uzima godišnje po sto pedeset funti za najmlađe učenike, a to je čovek koji se ne može ni uporediti sa Stelingom. Iz pouzdanog izvora znam da je jedno važno lice u Oksfordu kazalo da bi se Steling mogao popeti do najviših dostojanstava kad bi samo hteo. Ali njemu nije stalo do univerzitetskih činova. To je miran čovek, koji ne voli da diže galamu.“

„To mu valja; ali sto pedeset funti je neobično visoka cena. Nisam nikad mislio da toliko platim.“

„Dobro obrazovanje, dopustite, Talivere, nije skupo. Steling je čovek umeren u svojim zahtevima – nije on grabljivac. Ne sumnjam da će on vašeg sina primiti i za sto funti, što bi retko koji sveštenik učinio. Mogu mu pisati ako želite.“

Taliver protrlja kolena i zamišljeno se zagleda u zastirku.

„Ali, da nije on neženja“, upade gospođa Taliver u međuvremenu, „a ja znate ne volim mnogo domaćice. Moj pokojni brat držao je tako jednu domaćicu, pa mu je pokupila najlepše perje iz postelja i odnela. A koliko je samo rublja odnela, to se i ne zna, zvala se Stot. Strašno bi mi bilo krivo kada bi Tom otišao

u takvu jednu kuću gde ima domaćica, a mislim da ni ti, gos'n Talivere, ne bi to dopustio.“

„Što se toga tiče, gospodo, možete biti sasvim mirni“, reče Rajli, „jer Steling je oženjen i ima prekrasnu ženu. Retko se nalazi tako plemenita duša, a dobro poznajem i njenu porodicu. Mnogo liči na vas, ima kovrdžavu plavu kosu. Iz dobre je kuće iz Medporta, i svaka bračna ponuda ne bi tu ni bila primljena. Steling nije običan čovek, prilično je oprezan u izboru ljudi sa kojima sklapa poznanstvo. Ali ja ipak držim da on vašega sina ne bi odbio, mislim da će ga svakako primiti na moju preporuku.“

„Pa i šta bi mogao imati protiv našeg dečka“, reče gospođa Taliver s nekom materinskom srdnjom, „to je dečak kakav se samo može poželeti.“

„Ali meni pada nešto drugo na pamet“, reče Taliver gledajući Rajlija, pošto je dugo zurio u zastirku. „Zar nije jedan sveštenik isuviše visoko učen da bi mog'o od dečka da napravi poslovnog čoveka? Moje je mišljenje o sveštenicima da oni znaju takve nauke koje nisu od primene u običnom životu. A to meni ništa ne treba za Toma. Ja želim da on nauči cifre, da piše k'o odštampano, da brzo prodre u svaku stvar, da zna šta ljudi 'oće da kažu, i da ume sve da zavije u reči koje nisu kažnjive i ne vode čoveka na sud. Zaista bi to bila sreća“, zaključio Taliver klimajući glavom, „kad bi čovek mogao lepo da kaže drugom sve što misli o njemu, a da posle ne mora da plaća za to.“

„Oh, dragi moj gospodine Talivere, pa vi imate pogrešno mišljenje o sveštenicima, oni su baš najbolji učitelji. Učitelji koji nisu iz svešteničkog reda uopšte su veoma slabi.“

„Kao i onaj Džejkobs što drži akademiju“, prekide ga Taliver.

„Sigurno, to su vrlo verovatno ljudi koji nisu imali uspeha u nekom drugom poslu, a sveštenik je čovek od reda i po svojoj struci i po obrazovanosti, on je stekao i iskustvo, te će mladiku dati osnovna znanja i spremi ga časno za koji mu drago

poziv. Može se i među njima naći pokoji nepraktičan čovek, ali budite uvereni da Steling nije od tih. Kad vam kažem, to je vrlo spreman čovek. Samo mu nagovestite šta želite, pa se ne brinite. Vi ste, na primer, pomenuli računicu, e, pa onda samo recite Stelingu: 'Želim da moj sin dobro nauči računicu' i posle se slobodno oslonite na njega."

Rajli malo zasta, a za to vreme je Taliver, donekle uspokojen u pogledu sveštenika učitelja, ponavljao u sebi, pred nekim zamišljenim gospodinom Stelingom: „želim da moj sin zna računicu“.

„Vidite, dragi moj Talivere, kad dođete tako učenom čoveku kao što je Steling, taj će se bez zabune latiti ma koje grane podučavanja. Kad se radnik razume u svoj posao, on vam napravi vrata isto tako lepo kao i prozor.“

„Što se toga tiče, tako je“, reče Taliver, sad skoro uveren da su upravo sveštenici najbolji učitelji.

„Dakle“, reče Rajli, „evo šta ću ja učiniti, i to, razume se, nikad za nekog drugog, već samo za vas. Kad se vratim u Medport, potražiću Stelingovog tasta ili ću mu napisati pismce da vi želite svoga sina da namestite kod njegovog zeta, a posle, mislim, i sam Steling će vam pisati i izneti svoje uslove.“

„Ta, ne mora se žuriti“, reče gospođa Taliver, „jer ja držim, gos'n Talivere, da ni ti ne misliš da šalješ Toma u novu školu pre polovine juna. On je akademiju počeo na Blagovesti, pa eto kakvo dobro od toga.“

„Eh, eh, Besi, nikad na Miholjdan ne vari s rđavim sladom, jer ćeš imati rđavo pivo“, reče Taliver trepcući i smešeći se na Rajlija s ponosom čoveka koji ima lepuškastu ženu od koje je očigledno pametniji. „Ali istina je da ne moramo žuriti. Što se toga tiče, imaš pravo, Besi.“

„Ali možda ne bi trebalo ni mnogo odlagati“, reče mirno Rajli, „jer Steling može imati ponuda i s druge strane, a ja znam

da on neće uzeti više od dva-tri đaka, ako još i toliko uzme. Da sam na vašem mestu, ja bih s njim odmah počeo pregovore. Dečak se ne mora slati pre polovine juna, ali ja bih voleo da mu se obezbedi mesto, da ga ko drugi ne pretekne.“

„Ono, tako je“, reče Taliver.

„Oče“, sad progovori Megi. Ona mu se opet snebivljivo primakla slušajući poluotvorenih usta dok je držala izvrnutu lutku, kojoj je prignječila nos o naslon stolice. „Oče, hoće li Tom otići daleko od nas? Hoćemo li moći da ga vidamo?“

„To ti ja ne znam, ćero moja“, reče otac ljubazno. „Pitaj gospodina Rajlija.“

Megi odmah skoči do Rajlija i reče:

„Molim vas, gospodine, koliko je to daleko?“

„Oh, to je vrlo daleko“, odgovori Rajli, koji je imao običaj da s decom govori u šali, osim kad su neposlušna. „Trebalo bi da obučeš cipele od sedam milja da bi stigla do njega.“

„To ništa ne znači!“, reče Megi zabacivši glavu gordo. Zatim se okrete od njega a oči joj se ispuniše suzama. Nije mogla da zavoli gospodina Rajlija kad joj je bilo jasno da on nju smatra za ludicu i da je ne ceni.

„Smiri se, Megi! Nije lepo što zapitkuješ i brbljaš“, reče joj majka. „Sedi na svoju stolicu i jezik za zube, znaš. Ali“, dodade gospođa Taliver, koja se i sama uznemiri, „je li to baš tako daleko da se ne bih mogla starati za njegovo rublje?“

„Otrpilikle petnaest milja, ne više“, odgovori Rajli. „Za dan možete stići kolima i vratiti se. A kako je Steling gostoljubiv čovek, može se kod njega i prenočiti.“

„Opet se bojim da je to vrlo daleko za rublje“, reče tužno gospođa Taliver.

Večera stiže baš u pravi čas da odloži ovu teškoću, te se Rajli tako oslobodi truda oko mozganja kako da je otkloni ili bar smanji, što bi on zacemento i pokušao jer, kao što vidite, to je

bio vrlo uslužan čovek. On se beše istinski zauzeo da Stelinga preporuči svom prijatelju Taliveru ne očekujući da će za sebe izvući ikakvu određenu, stvarnu korist, uprkos lakim nagoveštajima o suprotnom, koji bi mogli da zavedu kakvog odveć mudrog posmatrača. Jer, ništa nije varljivije od mudrovanja na pogrešnom putu, a izvesno je da se izgubi sva snaga kad se juri za umišljenom divljači, ali se veruje da ljudi obično i rade i govore iz naročitih pobuda, imajući u vidu neki svesno postavljen cilj. Pohlepa, koja snuje spletke, i smišljena prepredenost radi postizanja sebičnih ciljeva vrlo su retke u životu, i možete ih naći samo na pozornici; one zahtevaju od naših bližnjih isuviše veliki umni napor da bi im se mogle pripisati kao greh. No ljudima se vrlo lako može zagorčati život i bez tolikog truda; za to je dovoljno i nepromišljeno povlađivanje ili nehat, ili najobičnija neiskrenost bez ikakva razloga, ili male prevare koje se potiru sitnim budalaštinama, ili neumesna laskanja ili na brzu ruku nespretno učinjeni nagoveštaji. Većina nas živi od danas do sutra, s gomilicom trenutnih želja – malo šta drugo radimo sem što gradimo kakav zalogajčić da bismo nahranili gladni porod, i retko pomišljamo na neku veliku setvu koja će tek dogodine dati ploda.

Rajli je bio poslovan čovek, i zato nije zanemarivao svoju korist, no ipak su i na njega više uticali sitni poslovni podsticaji trenutka no veliki planovi budućnosti. On nije bio ni u kakvom ličnom sporazumu s prečasnim Volterom Stelingom, naprotiv, vrlo je površno poznao tog fakultetliju i malo znao o njegovoj veštini, možda i ne toliko da bi ga smeo onako srdačno preporučiti svome prijatelju Taliveru. Ali on je verovao da je Steling odličan poznavalac klasike, jer to mu beše rekao Gadsbi, a jedan Gadsbijev rođak bio je asistent u Oksfordu. I eto, na tom, a ne na svom ličnom saznanju on je zasnovao svoje uverenje, jer iako Rajli beše dobio nešto klasičnog obrazovanja

u velikoj, slobodnoj školi u Medportu, i premda je osećao da ima neko opšte poznavanje latinskog jezika, on u stvari nije znao taj jezik. Bez sumnje se u njemu beše još zadržao onaj fini miris njegovog nekadašnjeg mladićkog dodira sa sastavom *De Senectute* ili s četvrtom knjigom *Eneide*, ali već je bilo isuviše teško prepoznati taj miris kao klasičan, a ono što mu od njega beše ostalo bio je njegov otmeni način posredničkog poslovanja. Najzad, Steling je diplomirao u Oksfordu, a svi oksfordski đaci su uvek – ne, ne, kembridžski đaci su uvek dobri matematičari. Ali čovek koji je završio fakultet može predavati šta god hoće, naročito takav čovek kao Steling, koji je na jednom političkom skupu u Medportu održao besedu tako lepo da su svi rekli da je taj Timpsonov zet vrlo bistar čovek.

I onda je prirodno što Rajli, koji je živeo u Medportu u parohiji svete Ursule, nije propuštao priliku da Timpsonovom zetu učini uslugu; jer Timpson je bio jedan od najkorisnijih i najuticajnijih ljudi u parohiji, i imao je dosta poslova koje je znao da poverava dobrim rukama. Rajli je voleo takve ljude, sasvim nezavisno od novca koji bi se, zahvaljujući njihovom valjanom rasuđivanju, mogao prebaciti iz manje dostojnih džepova u njegov sopstveni. Za njega će biti zadovoljstvo kad pri povratku u varoš kaže Timpsonu: „Našao sam jednog dobrog đaka za vašeg zeta.“ Timpson je imao mnogo kćeri, Rajli je saosećao s njim, a osim toga, sasvim je prirodno da pohvali kao izvrsnog učitelja muža Luize Timpson, čije je lice, uokvireno plavim loknama, gledao čitavih petnaest godina nedeljom u crkvi. Uostalom, on nije poznavao nijednog drugog učitelja koga bi s razlogom mogao da preporuči, pa onda zašto da ne preporuči Stelinga? Taliver je tražio njegovo mišljenje; vrlo je neprijatno odgovoriti prijatelju da mu ne možemo dati nikakvo mišljenje. A kad ga već damo, onda bi bilo smešno ako ne bismo govorili ubedljivo, ili ako bismo rekli da nam baš i nije dobro poznato ono o čemu

govorimo. Čim ste iskazali svoje mišljenje, već ste ga izneli kao nešto što je vaše rođeno, i prirodno je da ga i sami zavolite. Tako je bilo i s Rajlijem. U početku, on samo nije imao ništa protiv Stelinga i bio je dobro raspoložen prema njemu. Ali čim ga je jedanput pohvalio, počeo je i sam da se divi čoveku koji je dobio vrlo visoke preporuke, i ubrzo se toliko zauzeo za njega da bi svog prijatelja, staroga kova, po svoj prilici smatrao za glupaka kad bi ovaj odnekud odbio njegov predlog. Ako strogo osuđujete gospodina Rajlija zato što lako daje preporuke, smeo bih vam reći da ste nepravedni prema njemu. Zašto očekivati od jednog posrednika i procenitelja od pre trideset godina,* koji je već skoro zaboravio latinski što je učio u višoj školi, da pokaže krajnju savesnost koju uvek ne pokazuju ni gospoda učenih zvanja, na našem današnjem naprednijem stupnju moralnosti?

Osim toga, ako u čoveku ima klice dobrote, on se ne može uzdržati da ne učini dobro delo, a dobro delo ne možeš učiniti svakom. I sama priroda baci ponekad gadnog parazita na životinju protiv koje nema ništa. Šta otuda sleduje? To da se divimo prirodi zato što se stara i o parazitima. Da se Rajli čuvao davanja preporuka koje nisu dovoljno osnovane, ne bi Stelingu našao đaka, a to ne bi bilo dobro za prečasnog gospodina. Takođe, imajte na umu i sve one sitne, prijatne i maglovite ideje i zadovoljstva – biti dobro viđen kod Timpsona, dati traženi savet, uliti Taliveru još više poštovanja, dobiti prilike za razgovor, i to za osobito krepak razgovor, pa i sve one druge savršeno sitne prijatnosti što idu uz lepu vatru i dobar grog i koje su u ovoj prilici ispunjavale svest gospodina Rajlija – svega toga ne bi bilo.

* *Vodenica na Flosi* je objavljena 1860. godine. (Prim. prev.)

ČETVRTO POGLAVLJE

ČEKA SE TOMOV DOLAZAK

Megi je bila veoma razočarana kad su joj rekli da ne može da ide s ocem kolima po Toma, a to stoga što je jutro bilo toliko vlažno da ni gospođa Taliver nije našla za shodno da stavi svoj lepi šešir. Megi je vrlo smelo zastupala suprotno gledište, i neposredna posledica tog neslaganja bila je u tome što je ona, dok joj se mati mučila oko njene žive, crne kose, ugrabila priliku da zamoči glavu u sud vode koji se nalazio u blizini, osvetoljubivo rešena da toga dana više ne može biti ni govora o kovrdžanju kose.

„Megi, Megi!“, viknu gospođa Taliver spustivši se na stolicu onako punačka i bespomoćna s četkama na kolenima, „šta će biti od tebe kad si tako nevaljala? Sve ću kazati tetki Gleg i tetki Pulit kad dođu u nedelju, i one te više neće voleti. Zaboga, pogledaj kakva ti je kecelja, svu si je iskvasila. Svet će govoriti da je takvo nevaljalo dete kazna božja, i misliće da sam kakvo zlo učinila...“

Megi je još pre kraja ove pridike bila daleko, na velikom tavanu koji se pružao pod starim šiljatim krovom, i u trku otresala vodu sa svojih crnih vitica, kao pas kad pobegne iz

kupatila. Taj tavan je bio Megino najomiljenije sklonište kad je padala kiša a nije bilo veoma hladno; tu ona izduva svoju ćud, glasno razgovara s gredama, s policama koje su izjeli crvi i s tamnim rogovima krova, iskićenim paučinom; tu ona čuva jednog svog kumira koji uvek ispašta zbog njenih nevolja. To je trup velike drvene lutke koja je još doskora gledala svojim okruglim očima, ali sad je sasvim nagrđena od dugog mučenja koje trpi zbog drugih. Tri klina zabijena u lutkinu glavu govore o mnogim teškim bitkama u Meginom devetogodišnjem životu. Na ovakvo uživanje u osveti beše je navela jedna slika iz stare Biblije koja prikazuje Jaela kako ubija Siseru. Poslednji klin bio je zakovan dublje nego ostali, zato što je tada kumir predstavljao tetku Gleg. Ali odmah posle toga Megi je pomislila, ako nastavi s klinovima, ova glava, gvožđem okovana, neće trpeti nikakve muke kad joj bude zatrebalo da je udara o zid, ili opet ništa neće vredeti kad je bude milovala, ili joj previjala obloge u časovima kad nije ljuta, jer, naposletku, i tetka Gleg bi mogla biti dostojna sažaljenja posle teških povreda i poniženja, ako svoju sestričinu zamoli za oprostaj. Od toga vremena Megi više nije ukivala klinove, već se tešila time što ju je naizmenično tukla i lupala joj glavu o tvrde opeke velikih dimnjaka koji su kao četvrtasti stubovi držali krov. I ovoga jutra dade se ona na taj posao kad je jecajući stigla na tavan, i to tako predano da time odagna svako drugo osećanje, pa čak i sećanje na uzrok svoje žalosti. Najzad se i jecanje smiri i lupanje ublaži, a utom se i sunčev zrak probi kroz gvozdenu rešetku i osvetli prašnjavi pod. Zato Megi baci svoju žrtvu i pritrča prozoru. Doista, sunce beše razagnalo oblake, vodenična lupa je opet prijatna, vrata na žitnici su otvorena; a tu je i Jap, neobični jazavičar, beo i crn, s jednim uhom posuvraćenim unazad, tumara i nešto njuška baš kao da traži druga. Ko će tome odoleti? Megi zabaci kose, strča s tavana, dohvati šešir, ali ga ne stavi na glavu, oslušnu

pažljivo, jurnu kroz hodnik da je ne vidi mati, i brzo izlete u dvorište vrteći se ukруг kao sveštenica u Delfima i pevajući dok se vrtela: „Ja-pe, Ja-pe, do-la-zi nam Tom“, a za to vreme Jap laje i skakuće oko nje, pokazujući na taj način da je i on spreman da diže galamu ako je potrebno.

„E, e, gospođice, zavrteće vam se mozak pa ćete pasti u blato!“, reče Luk, glavni vodeničar, visok, krupan čovek četrdesetih godina, širokih pleća, crnih očiju i kose, i sav beo od brašna.

Megi prestade da se vrti i reče, malo posrćući: „Oh, Luk, neće mi se zavrteti mozak, a mogu li malo k vama u vodenicu?“

Megi je volela da tumara po prostranoj vodenici, iz koje je često izlazila s naprašenom crnom kosom čija je blaga belina samo uvećavala sjaj njenih očiju. Silna buka i neumorno kretanje velikih vodeničnih kamenova ispunjavali su je nekim nejasnim strahom, punim miline pred ovom neodoljivom silom – brašno koje neprestano pada, laki, beli prah koji se svuda prostire i od koga paukove mreže liče na vilinski vez, pa čisti, prijatni miris brašna – sve je to tako uticalo na Megi da joj se vodenica činila kao neki mali poseban svet, sasvim drukčiji od njenog svakidašnjeg. Ali pauci su je naročito nagonili na razmišljanje. Nešto ju je kopkalo da dozna da li i oni imaju rođake izvan vodenice; u tom slučaju, išlo bi dosta teško s rođaćkim posetama. Recimo, ovaj ovde veliki i brašnjavi pauk koji je navikao da jede muve dobro posute brašnom, ne bi se dobro provodio u gostima kod rođaka gde bi iznosili za ručak čiste, prirodne muve, a i žene bi se, izvesno, jedna drugoj čudile kako izgledaju. Ali Megi je najviše volela gornji sprat vodenice, gde se nalazilo stovarište žita. Tu se ona popne na gomilu žita, pa se sulja dole. Ona se obično ovako zabavljala ne prekidajući razgovor sa Lukom, kome je mnogo pričala želeći da je i on uvažava kao otac.